

Bilag

til

Sagen om Kvinders Adgang til Universitetet.

Det af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet udarbejdede Udkast til en Anordning om en almindelig Adgang for Kvinder til at benytte Universitetet, lyder saaledes:

I. § 1. Det tillades Kvinder at erhverve akademisk Borgerret ved Københavns Universitet.

§ 2. De Kvinder, der ønske at indskrives ved Universitetet, have ligesom de mandlige studerende, der ere forberedte ved Privatundervisning, i Overensstemmelse med de gjældende Forskrifter at underkaste sig Afgangsexamen for studerende, enten ved en offentlig lærd Skole eller ved en Privatskole, der har Tilladelse til at afholde Afgangsexamen.

§ 3. De ved Universitetet indskrevne kvindelige studerende have samme Adgang som de øvrige studerende til et frit Studium af de af dem valgte Fag og til at indstille sig til de ved Universitetet anordnede almindelige Prøver og akademiske Grader, naar de herfor i enhver Henseende opfylde de samme Fordringer, som stilles til de mandlige studerende, saa vel med Hensyn til de forudgaaende Prøver og det forberedende Studium, som til selve de afsluttende Fakultetsprøver og Disputatser. Dog skal der ikke ved de afsluttende Fakultetsprøver eller akademiske Grader være erhvervet nogen bestemt Adkomst for Kvinder til privat Lærervirksomhed ved Universitetet eller til offentlig Embedsansættelse.

§ 4. De akademiske Beneficier og Understøttelser, der nu ere tillagte de mandlige studerende, blive fremdeles udelukkende disse forbeholdte, uden Adgang til dem for de kvindelige studerende.

II. I denne Anledning har det theologiske Facultet afgivet følgende Erklæring:

Hvad angaaer Sagen i sin Almindelighed, at aabne Qvinderne Adgang til Universitetets Forelæsninger og Examiner, da nære vi ingen Tillid til, at derved skulde opnaaes betydeligt Udbytte, enten til Videnskabens Fremme, Menneskehedens aandelige Udvikling eller nogen virkelig Forbedring i Qvindens Kaar. Den saakaldte Qvindeemancipation, som med stor Iver og Heftighed føres frem i vore Dage, hviler paa en Miskjendelse af Qvindens naturlige Evner og Anlæg og den Livsopgave, som ved disse er stillet hende. Den vil, hvor der ikke sættes Grændser for den, medføre stor Forvirring, ja ligefrem Fare for Samfundet, fordi den truer med at omstyrte een af Grundpillerne for dette, nemlig Familielivet. Dettes Sammenhold, Inderlighed og forældende Indflydelse beroer væsentlig derpaa, at Qvinden vil fastholde og opfylde de Pligter, som paahvile hende indenfor samme. Jo mere Qvinden drages bort fra Familien til en udadvent Virksomhed, des mere vil Familielivet svækkes og opløses, og det Tab, som herved tilføies Samfundet, vil være ligesaa uberegneligt som uerstatteligt.

Imidlertid kan det ikke nægtes, at om end Qvindens Livsopgave i Almindelighed maa søges løst indenfor Familien, der dog forekomme Undtagelser, hvor en sjælden og mærkelig Begavelse kræver Virksomhed i videre Kredse, ligesom det heller ikke kan nægtes, at formedelst de i mange Henseender opløste Samfundsforhold et ikke ringe Antal Qvinder ere stillede udenfor Familien og henviste til ved eget Arbejde at søge deres Underhold. At der aabnes saadanne Adgang til Universitetsstudiet, derimod er Intet at sige, naar det fastholdes, at Saadant er en Undtagelse, ikke Reglen.

Om vi end saaledes Intet have at indvende imod, at Universitetsstudierne aabnes ogsaa for Qvinderne, maae vi dog gjøre et særligt Forbehold med Hensyn til det theologiske Studium. Dette i Forbindelse med den afsluttende Embedsexamen giver nemlig Adgang til præstelig Virksomhed indenfor Folkekirken. Men at tilstaae Qvinderne Saadant, er baade imod Skriftens ud-

trykkelige Forskrift (1 Kor. 14, 33—35 og 1 Tim. 2, 12) som og imod al kirkelig Vedtægt. Et Par enkelte Sekter fraregnede, have alle christelige Religionssamfund trods al anden Splid og Uenighed altid været enige om dette Punkt, ikke at tilstede Qvinder Adgang til præstelig Virksomhed. Vistnok fører det theologiske Studium ikke umiddelbart til præstelig Virksomhed, men hiint er dog det første Skridt, som lettelig kan drage det andet efter sig, især naar det betænkes, at den danske Folkekirke ikke har nogen Selvstyrelsesret, men maa underkaste sig de Love, som en bekjendelsesløs Rigsdag i Forening med en muligviis ikke christelig Cultusminister kunne paatvinge den.

En anden Sag er det, at Qvinder kunne ønske at underkaste sig den theologiske Embedsexamen for derved at erholde Ret til i Skoler at meddele Religionsunderviisning. Qvinder kunne ganske vist være vel skikkede til sidstnævnte Virksomhed, ja for de mindre Børns Vedkommende maaskee endog bedre end Mændene, under Forudsætning af, at de besidde den hertil nødvendige Kundskab. Imidlertid kunde dette vistnok bedre og hensigtsmæssigere ordnes paa den Maade, at der oprettes en særlig Prøve for Qvinder, som giver dem Ret til at meddele Religionsunderviisning, idet da denne Prøves Indhold og Beskaffenhed bliver nærmere at bestemme.

Vor Erklæring gaaer altsaa ud paa, at om der end tilstedes Qvinderne Adgang til de forskellige Universitetsstudier og de afsluttende Embedsexaminer, bør herfra udtrykkelig undtages det theologiske Studium med tilhørende Examen. Derimod kunde der for Qvinder, som have bestaaet Lærerindeexamen eller Adgangsexamen ved Universitetet, oprettes en særlig Prøve i Religion, som gav Adgang til at undervise Skoleungdommen i dette Fag.

Den 21de April 1875.

Paa det theologiske Facultets Vegne

C. Henrik Scharling,

d. A. Dekanus.

III. Det rets- og statsvidenskabelige Fakultet har herom ytret sig saaledes:

I Anledning af Konsistoriums Skrivelse af 10de dennes, hvori begjæres Fakultetets Erklæring over et fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet fremsendt Udkast til en Anordning angaaende Adgang for Kvinder til at erhverve akademisk Borgerret m. m. ved Københavns Universitet, skal man bemærke følgende:

Fakultetet finder intet til Hinder for, at Kvinder efter at have erhvervet akademisk Borgerret ved Universitetet tilstedes samme Adgang som mandlige studerende til Studiet af de rets- og statsvidenskabelige Fag og til at indstille sig til de for Fakultetets Vedkommende anordnede almindelige Prøver og akademiske Grader, naar de i enhver Henseende opfylde de samme Fordringer, som stilles til de mandlige studerende, og man formener, at det vil være unødvendigt i den Anledning at indrette særegne Undervisningskursus eller i øvrigt træffe særlige, alene for studerende Kvinder beregnede Foranstaltninger. Næst at bemærke, at man har forstaaet § 4 i det oven nævnte Anordningsudkast saaledes, at den ikke tilsigter at foregribe Afgjørelsen af det Fortolkningsspørgsmaal om og hvorvidt de for akademiske Beneficier og Understøttelser bestaaende Fundatser og andre gjældende Regler kunne antages at hjemle kvindelige studerende, som erhverve akademisk Borgerret, Adgang til Nydelsen af slige Beneficier og Understøttelser, skal man endnu tilføje, at medens man i øvrigt ikke finder Anledning til at udtale sig om den i Udkastets § 3 sidste Stykke givne Bestemmelse om Kvinders Adkomst til offentlig Embedsansættelse, skjønnes der ikke at være tilstrækkelig Grund til at udelukke Kvinder, der ere i Besiddelse af de for Mænd hertil nødvendige Kvalifikationer, fra samme Adgang til Lærervirksomhed inden for Fakultetet, som tilkommer Mænd.

Den 19de April 1875.

IV. Det lægevidenskabelige Fakultets Erklæring:

I Henhold til den ved Konsistoriums Skrivelse af 10de dennes modtagne Opfordring skulle undertegnede Medlemmer af det lægevidenskabelige Fakultet, under Henvisning til vor Erklæring af 1ste Juni f. A., herved kun udtale, at vi for vort Fakultets Vedkommende intet finde at bemærke mod det af Ministeriet forelagte Udkast til Regler for Kvinders Adgang til Universitetet, for saa vidt angaar de Sider af Sagen, hvorom der efter vor Mening nærmest kan være Anledning for de enkelte Fakulteter til at afgive særlig Erklæring.

Kjøbenhavn, den 18de April 1875.

Panum. With. F. Schmidt. C. Reisz.
Stadfeldt. Warncke. C. G. Gædeken.
Peter Plum.

Henholdende mig til mit tidligere udførlige Votum mener jeg, at Universitetet af al Magt bør modarbejde denne udskøjende Retning af Emancipationen, hvorved kvindelige Personer søge at trænge sig ind i Stillinger, der ere fuldstændigt upassende for dem, og hvorved de gjøre sig aldeles uskikkede til det, som er deres Opgave i Samfundet.

Saxtorph.

De heri omtalte Erklæringer lyde saaledes:

Det lægevidenskabelige Fakultet har afgivet følgende Erklæring:

„Idet vi herved skulle afgive den det lægevidenskabelige Fakultet under 23de April 1874 affordrede Erklæring over den fra Nielsine Mathilde Nielsen indkomne Ansøgning, skulle vi

først bemærke, at det her efter Sagens Natur selvfølgelig langt mindre drejer sig om den foreliggende enkelte Ansøgning, end om det almindelige Spørgsmaal, om der overhovedet bør gives Kvinden Adgang til at studere Lægevidenskaben ved Universitetet, og vi finde os derfor ikke blot naturligt foranledigede, men ogsaa forpligtede til i Korthed at gjøre Rede for vort Standpunkt lige over for dette Spørgsmaal, hvis Fremtræden hos os ikke har kunnet være uventet, efter at det alt i en Række af Aar efterhaanden er kommet til at foreligge i de fleste civiliserede Lande. Som bekjendt har dette Spørgsmaal paa nogle Steder fundet en om end maaske kun foreløbig Afgjørelse, snart i den ene snart i den anden Retning, medens det paa andre Steder endnu er Gjenstand for en stundom bitter og uhyggelig Kamp.

Uden at ville indlade os paa en ørkesløs Diskussion om, hvorvidt Manden og Kvinden ere ligelig udstyrede med naturlige Evner, kunne vi ikke undlade at udtale vor bestemte Overbevisning om, at naar man, som det synes temmelig almindeligt, antager, at netop det lægevidenskabelige Studium og Lægevirksomhed i særlig Grad egner sig for Kvinden, da beror dette paa en Misforstaaelse, som turde have sin egentlige Grund i en Forvexling af Sygeplejen med Lægens Gjerning. Naar der, som i den foreliggende Ansøgning, paaberaabes Følelsen af et særligt Kald til at udøve Lægevirksomhed, da kan dette dog næppe antages at støtte sig paa en klar eller fyldig Forestilling om Virksomhedens sande Omraade og om de Byrder, den medfører, lige saa lidt som paa en bestemt fremtrædende Begavelses Retning, der under de forberedende Studier kan have haft Lejlighed til at gjøre sig gjældende, og vi mene at burde advare alvorligt imod, uden den omhyggeligste Prøvelse at følge et saadant formentligt Kald, som ellers saare let vil kunne berede en Skuffelse. Imidlertid haves der baade fra ældre og nyere Tider enkelte Exempler paa, at Kvinder have naaet at indtage et hæderligt Standpunkt baade i selve Lægevidenskaben og i dens praktiske Udøvelse, og med denne Erfaring for Øje ville vi finde det ubilligt at nægte de Kvinder, som alvorligt attraa det, Adgangen til at udvikle deres Evner og erhverve sig Kund-

skaber i denne Retning. I Principet forekommer det os tvertimod rigtigt, at Adgangen aabnes dem i fuld Udstrækning, men at de da ogsaa maa underkaste sig ganske de samme Fordringer, som stilles til Mænd. Kun saaledes mene vi ogsaa, at denne Retning af Nutidens Samfundsbevægelse vil kunne finde en sund og naturlig Afvikling efter sin egen virkelige Værdi med Undgaaelse af Ophidselse og Strid

Men saaledes som Sagen foreligger for os, har den endnu en anden Side, som vi ikke kunne undlade at berøre, nemlig at de Kvinder, som ville uddanne sig til Læger, ikke blot maa gennemgaa hele Lægevidenskabens baade theoretiske og praktiske Studium, men at de maa gjøre dette i Fællesskab med de mandlige studerende. Det er unægteligt, at der fra denne Side maa rejse sig Betænkeligheder mod Sagen, som man ikke kan frakjende alvorlig Betydning, fremfor alt for de paagjældende Kvinders egen Skyld, der ikke kunne forudsættes, forinden de begynde paa selve Studiet, at have en klar Forestilling om de Situationer, hvori dette ved mange Lejligheder nødvendigvis maa bringe dem. Vi maa imidlertid erkjende, at det lige over for Sædvanens Magt maaske kan være vanskeligt nok at dømme ganske fordomsfrit om dette Punkt, og fra enkelte Kvinders Side, som ere optraadte som varme Forkæmpere netop for Studiet i Fællesskab med mandlige studerende, er der herfor fremført Grunde, hvis Vægt vi mene, at i al Fald kun Erfaringen med fuld Ret vil kunne underkjende. Men for saa vidt der hidtil haves Erfaring, hvorpaa en Slutning om Sagen kan bygges, tro vi ikke, at denne med Rette kan siges at tale imod det fælles Studium, i det vi udtrykkelig maa fremhæve, at vi ikke kunne godkjende mulige Erfaringer fra saadanne Lægeskoler, hvortil Adgangen ikke, som hos os, er knyttet uadskilleligt til forberedende Prøver, der give tilstrækkelig Betyggelse for alvorlig og grundig Fordannelse. Vi frygte aldeles ikke for, at der fra vore Students Side skulle rejse sig Vanskeligheder mod Sagen, saaledes som dette ved enkelte fremmede Universiteter er sket.

Vi kunne altsaa heller ikke med det sidst berørte Hensyn

for Øje finde afgjørende Grund til at udtale os imod, at der gives Kvinder Adgang til at studere under vort Fakultet, forudsat udtrykkeligt, at Adgangen betinges i et og alt ved Opfyldelsen af de samme Fordringer, som stilles til mandlige studerende. Skulde det muligvis ved den praktiske Gjennemførelse af Sagen vise sig fornødent og gjørligt uden Indskrænkning af Fordringerne at indføre Lempelser i Undervisningen i enkelte Retninger, da mene vi, at dette vil kunne overlades Fakultetets og de paa-gjældende Docenters egen Foranstaltning; men paa den anden Side forudsætte vi, at det ikke vil kunne paalægges nogen Universitetslærer at give særskilt Undervisning til kvindelige Elever.

I Henhold til ovenstaaende mene vi altsaa ikke at kunne fraraade, at den af N. M. Nielsen indgivne Ansøgning bevilges, men vi tillade os at udtale det Ønske, at Ansøgerinden gjøres bekendt med de af os fremsatte Bemærkninger.

Med Hensyn til den af Prof. Saxtorph vedlagte Minoritetsbetænkning antage vi, at den i vor Erklæring allerede er blevet tilstrækkelig imødegaaet, saa at vi i saa Henseende intet have at tilføje.

Kjøbenhavn, den 20de Juni 1874.

O. Bang. Panum. With. F. Schmidt.

C. Reisz. Stadfeldt. T. Warneke.

C. G. Gædeken. Peter Plum.

Professor Saxtorph har afgivet følgende Separatvotum:

„I Anledning af en til Kultusministeriet indkommet Ansøgning har Konsistorium forlangt det medicinske Fakultets Udtalelse om, hvorvidt kvindelige Personer skulde kunne erholde Tilladelse til at studere her ved Universitetet og navnlig underkaste sig medicinsk Examen. Da det ved Fakultetets Forhandlinger har vist sig, at Majoriteten ikke vil modsætte sig et saa-

dant Andragende, finder jeg, at det er min Pligt at optræde imod Majoriteten, da jeg antager en saadan Forandring i de nuværende Bestemmelser for at være til ubodelig Skade for vort Universitet og at ville medføre meget beklagelige Forhold.

Hvad Sagen i sin Almindelighed angaar, skal jeg ikke dvæle længere derved, naagtet jeg antager det for givet, at man bør modarbejde alt, hvorved Kvinden drages bort fra den Opgave, som af Forsynet er bestemt for hende; da det jo allerede af Kjønssforskjellen er vitterligt, at Kvindens Bestemmelse kun opfyldes som Mandens Hustru, og at hendes Kald er i Hjemmet samt ved den opvoxende Generation, vilde jeg finde det højst urigtigt, om man vilde bidrage til at skaffe hende Adgang til Virksomhed, som leder hende bort fra hendes rette Plads — og dette gjælder da for hendes Optagelse i Almindelighed ved Universitetet.

Men da Fakultetet vel især skulde udtale sig med Hensyn til den anden Del af Spørgsmaalet, nemlig det medicinske Studium, og da jeg betragter dette som det allernødvendigste Fag, hun kunde give sig af med, vil jeg særlig rette min Indsigelse derimod. At der skulde findes alt for faa Læger her i Landet, saa at man kunde ønske ved forandrede Bestemmelser at forøge deres Antal — eller at Kvinder skulde være mere skikkede end Mænd til at udøve Lægekunsten, kan vel neppe noget fornuftigt Menneske falde paa at paastaa. Men hvad der navnlig maa opfordre mig til af al Magt at modarbejde Kvinders Indtrængen imellem de medicinske studerende, er Hensynet til disse og den almindelige Sømmelighedsfølelse. En Kvinde, der i den Grad kan tilsidesætte enhver Følelse af Anstændighed og Blufærdighed, at hun kan ønske sammen med de studerende at overvære Forelæsninger over det mandlige Legemes Anatomi og Sygdomme, og at hun kan have Lyst til at undersøge og behandle Mandens kirurgiske og syfilitiske Sygdomme paa de respektive Hospitalsafdelinger, kan af de studerende kun betragtes med Modbydelighed og Væmmelse. At de studerende derfor ville betragte det som en Fornærmelse, hvis de skulde taale, at saadanne Personer trænge sig ind imellem dem, er forklarligt nok, og det har f. Ex.

ved de skotske Universiteter*) ledet til en saa enstemmig Protest af Studenterne mod disse „female students“, at de, der havde opnaaet at faa kvindelige Personer immatrikulerede ved Universitetet, ikke have kunnet sætte igjennem, at disse fik Adgang til de medicinske og kirurgiske Forelæsninger, og det har kun ledet til beklagelige Retssager, som have gjort det endnu vanskeligere at bringe Sagen i Orden.

I Amerika, hvor man for øvrigt ikke finder noget forunderligt i, at Piger og Drengene oplæres sammen, have kvindelige Studenter ikke kunnet tiltvinge sig Adgang til de almindelige medicinske**) Skoler, men have været nødt til at bekoste indrettet en særegen medicinsk Lærestalt og — da de egentlige Professorer ikke vilde indlade sig med dem — at engagere egne Lærere blandt Stadens Læger, hvilke endog af den Grund ere meget ilde ansete af deres Kolleger.

Hos os er det saa let at undgaa disse mislige Forhold og undgaa at krænke den almindelige Anstændighedsfølelse, idet det juridiske Fakultet har udtalt, at efter vor Lovgivning have Kvinder ikke Ret til at studere ved Universitetet, saa at man med god Grund kan afslaa de Ansøgninger, der maatte indkomme om at forandre disse Bestemmelser.

Man indvender, at denne Forandring hænger sammen med „Tidsaanden“ og med „Emancipation“; men det forekommer mig ikke at være nogen Grund, hvorfor Fakultetet skulde anbefale Sagen. Naar det er „Tidsaanden“ at lade haant om Sædelighed og Anstændighed, finder jeg det uværdigt at give efter for den; naar det er „Tidsaanden“ at kuldkaaste alle hidtilværende Bestemmelser og Love, finder jeg det fejgt ikke at modsætte sig den, og naar man, støttende sig til „Tidsaanden“, vil indføre, hvad der kan kaldes absolut slet og fordærveligt, anser jeg det for Fakultetets Pligt at bekæmpe det. Vistnok kan man indvende imod mig, at Staten paa en Maade kan siges at tage Uanstændigheden under sin Beskyttelse, naar den tillader og ordner Prostitutionsvæsenet, men dette betragtes vel nu til Dags

*) Edinburgh.

**) I Filadelfia.

som et nødvendigt Onde, medens kvindelige Læger kunne kaldes et aldeles unødvendigt Onde, hvilket enhver dansk Mand vistnok maa ønske sit Land forskaanet for.

Det er ogsaa glædeligt at se, at der i den sidste Tid rejses alvorlig videnskabelig Opposition imod denne „Emancipation“, saaledes baade i England af Dr. Maudsley og i Amerika af Dr. Clarke (Boston U. S.), der bevise, at Kvinders Opdragelse i Lighed med Mænd er en stor Ulykke, idet de første aldrig kunne opnaa Mandens Evner, men kun opnaa, at de miste alle de Kvindekjønnets tilhørende Fortrin og særegne Begavelser og gjøres uskikkede til deres Opgave her i Livet.“

Den 1ste Juni 1874.

Saxtorph.

V. Det filosofiske Fakultets Erklæring:

Efter at den akademiske Lærerforsamling har udtalt sig for Kvinders Adgang til Universitetet ved et enkelt Fakultet, men Ministeriet har ment, at Sagen trænger til Ordning ogsaa for de andre Fakulteters Vedkommende, og troet, at dette bedre sker ved en almindelig Anordning end ved enkelte Dispensationer, finder det filosofiske Fakultet for sit Vedkommende ingen Anledning til at udtale sig derimod. Kun maa Fakultetet bemærke, at naar man indrømmer Kvinder Ret til at tage akademiske Grader, synes det nødvendigt ogsaa at tilstede dem den eneste Ret, som Graden aabner Adgang til, nemlig Retten til at holde private Forelæsninger. Da imidlertid en kgl. Anordning næppe kan give Kvinder Adgang til Statsembeder, foreslaa vi derfor, at i Slutningen af Udkastets § 3 Ordet „bestemt“ udgaar, og at denne kommer til at lyde: „Dog skal der ikke ved de afsluttende Fakultetsprøver eller akademiske Grader være erhvervet nogen Adkomst for Kvinder til offentlig Embedsansættelse.“

Et af Fakultetets Medlemmer (Prof. Schjern) fastholdt sin

tidligere Overbevisning ved at erklære sig bestemt mod Kvinders
 Adgang til Universitetet, *af Høiesteret (Prof. Rosing, Stephens og
 Schjerve stemte for, at Sagen i de enkelte Tilfælde bør afgøres
 af Høiesterets Vej.*
 Den 20de April 1875.

VI. Det matematisk-naturvidenskabelige Fakultets Erklæring:

I Anledning af Konsistoriums Skrivelse af 10de April, hvori
 forlanges Fakultetets Ytringer angaaende en kgl. Anordning, som
 Ministeriet paatænker at foranledige udstedt, om Kvindens Ad-
 gang til Universitetet, skal herved meddeles, at Fakultetet, efter
 at have drøftet Sagen i et Møde, ikke har fundet noget at er-
 indre mod, at der strax udgaar en Anordning i Form og Ind-
 hold som den forelagte.

Den 19de April 1875.